ئاری بابان:
هونەرمەندی خۆڕسكمان هەبووە كاری زۆر جوانی كردووە.. جوانیی هونەرمەندی كوردیش لە هەمەجۆریی ئیشەكانیاندایە

هەڤپەیڤین: ئازاد عەبدولواحید

(٢ - ٢)

بینەری تابلۆیەكانی ئاری بابان ئەوەیان بۆ دەردەكەوێ كە ئەو هونەرمەندە بەردەوام هەوڵ دەدا بچێتە ناو دنیایەكی دیكەوە كە دنیای ئەو واقیعە نییە ڕۆژانە لەناویدا دەژی و دەیبینێ، چونكە وردەكارییەكانی ناو ئەو واقیعە دەبنە مایەی هەڵچوون و گرژی و ئازاردان بۆی، هەر ئەمەش وای لێ دەكات بەرەو جیهانێكی سەرەتایی و ساكار ڕابكات، كە سیمای ئەو واقیعە ماددییە بەرجەستەیەی لێ داماڵراوە. خوڕی و عەفەوییەتی هێڵ و خەتەكانی، بە هی منداڵان دەچێ، كە ڕەنگدانەوە و ئاوەژووبوونەوەی خەیاڵی بزۆزی ئەوانە و پڕە لە جووڵە و بێ گەردی و بێ گوناهی، بەڵام ئەو هێڵانە هی كەسێكن كە باوەڕ و متمانەی بەخۆی هەیە، تا هێزێك بداتە ئەو هەڵوێستانەی دەیەوێ ڕوونیان بكاتەوە.

ئافرەت لەلای ئەو هونەرمەندە سەرچاوەی هەموو بەخشش و داهێنانەكانە، كە هەر لەو ڕۆژەوەی لەسەر ئەو ئەرزە پەیدا بووە لە ئادەم و حەواوە تا ڕۆژی ئەوڕۆ لای ئەو تاكە ڕەمزێكە بۆ گوزارشت كردن لە بەخشین و قوربانیدان، بۆیەش وەك دەلالەت و بەهایەكی بەنرخی خۆبەشی و بەخشین تەماشای كراوە. ئافرەت بێجگە لە لایەنی جوانی و ئیستێتیكییەی، هونەرمەند پتر وەك «جیهانبینی» بینیویەتی، چونكە ڕەمزێكی گەورەیە بۆ بەردەوامی و ژیان.

ئاری بابان یەكێكە لەو هونەرمەندە شێوەكارانەی بەردەوام بەدوای ئەوەوەیە خودی خۆی بدۆزێتەوە. چەندی بینەران دەیانەوێ لە هونەرەكەی نزیك ببنەوە، ئەوەندەش بینەرەكانی لێی دوور دەكەونەوە، تا دواجار دەگەنە قەناعەتێكی هاوبەش لەوەی دەیانەوێ بیگەنێ. لە گفتوگۆیەكی دوورودرێژدا، بە یادی جاران لە بارەی هونەری شێوەكاری و ژیانی هونەریی خۆی دواندمان و ئەزموون و تەمەنی زیاتر لە چل ساڵی هونەریی ئەومان بەسەر كردەوە و ئەم هەڤپەیڤینەی لێ كەوتەوە..

ڕامان: لەلای ئێمەدا یەک گرفت هەیە کە ئەویش زۆر کەڕەت هونەرمەند بۆ ئیشەکانی عەقڵی زاڵ دەکات، واتە دەیەوێت عەقڵی خۆی ئاراستە بکات و بەو بەعەقڵ و ڕۆشنبیرییەی لای خۆی کەڵەکەی کردووە، دەیەوێ بەسەر کارەکانیدا زاڵ بکات، بەڵام کاری هونەری و نهێنیی گەورەییەکەی لەوەدایە کە بەو ڕۆشنبیری و عەقلانییەتە، بەو میراتە میللییەی باست کرد، یان ئەوەی بە هەستەکانی هونەرمەند لەلای کەڵەکە دەبێ، ئەمانە بینە بەشێک لە نەست و لە جیهانبینی و کەسایەتی و زەوق و هونەرەکەی ئەودا بتوێنەوە. پرسیار ئەوەیە: ئەو جیهانبینییە هونەرییەی لەلای تۆ دروست بووە چەند بەسەر ئەو بیر و ڕۆشنبیرییە جۆراوجۆرەی خۆتدا زاڵ بووە، ڕوونتر بڵێم عەقلانییەت چەندە ڕاستەوخۆ بەسەر کارەکانتدا زاڵ بووە و بووەتە سانسۆرێک بۆ ئاراستەکردنی هونەرەکەت؟

ئاری بابان: بەڕای من هەردوو حاڵەتەکە بۆ هونەرمەند پێویستن، بەڵام ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت ئەوەی بە عەقڵ کاری کردبێ کارەکەی هونەر نەبێ، چونکە بە خۆڕسکانەش هونەری جوان دروست دەکرێت، هونەر لای من دەریایەکە، ئەو دەریایە کۆمەڵێک جۆگەلەی هەیە، یەکێک خۆڕسکانە، یەکێکی تر عەقلانی کار دەکات، بەڵام هەموویان دەڕژێنە ناو یەک دەریا و یەک ئۆقیانووسەوە، ئەوەی بە عەقلانییەت کاردەکات و کاری جوان دەکات، ناتوانم لە هونەر دایبڕم، ئەوەی زۆر خۆڕسکانەش کار دەکات و هیچ ڕۆشنبیرییەکی نییە، ناتوانم ئەویش لە هونەر دابڕم، ئەوەش دەچێتە ناو ئاراستەیەکی ترەوە، ئەوەی هاوسەنگی بە هەردووکی دەدات، ئەوە دەچێتە ئەو ئاراستەیەوە، ئەوەش کە هونەرێکی تەجریدی ڕووت ئیش دەکات و لە هەموو شێوەیەکی دادەبڕێت، هەروەک مۆدیلیانی ئیتاڵی هونەرمەند دەڵێ: من بەهیچ شێوەیەک بازنە ناکێشم، چونکە بازنە ئیحا بۆ پرتەقاڵ، یان بۆ مەمکی ئافرەت دەدات، ئەو دەڵێ من بەردەوام شتێک دەکێشم کە ئیحای هیچ شتێکم نەداتێ، کەواتە ئەمەش هونەرێکە دیسان دەچێتەوە ناو ئەو هونەرەی پشت بە شێوەی تایبەتی، یان شێوەیەکی مەئلووف دەبەستێت، بە پێچەوانەوە هەندێک دێن شێوەگەلی ئەندازەیی دروست دەکەن، ئەمەش هونەرێکی گەورەیە. من ناتوانم ئەوەش

پیشانگای هونەرمەند ئاری بابان – سلێمانی ١٩٨٢
ئازاد عەبدولواحید، ئاری بابان، پەری ئەحمەد–ی هاوسەری هونەرمەند

لە هونەر دابڕم، لەبەر ئەوەی من بەو شێوەیە کار ناکەم، چونکە ئەمیش هونەرمەندە، هونەرمەندێکی زۆر گەورەیشە، بۆیە من دەڵێم ئەوەی وا کار دەکات و ئەوەی جۆرێکی تریش کار دەکات، دەڕژێنە ناو ئەو ئۆقیانووسە گەورەیەوە، ئەگەر بێتو هونەر لەیەک ڕێبازدا، یان لە یەک ستایلدا کۆبکەمەوە، تەنیا ئەوە کۆ بکەمەوە کە تەجریدە، یان ڕێبازێکی واقیعییە، بە ڕاستی ئەوە نابێتە هونەر، ئەوە دیسان لە هونەردا ستالینییەت بەناوێکی تر دروست دەکاتەوە، مەرجیش نییە ستالینییەت، ستالین دروستی بکات، تەنانەت ئەوانەی بەناعەقلانی و بە نەستیش کار دەکەن، دیسانەوە دەکەونە ناو لە قاڵب دانەکە، ئەگەر من بێم و هونەر لە قاڵبی تەجریددا کۆ بکەمەوە، ئەوەش ستالینییەتە لە هونەردا.

ڕامان: تۆ دەتەوێت بڵێیت پێویستە هەمەچەشنیی هەبێ، بەڵام بزانیت ئەوە چۆن جێبەجێ بکەیت، لەو حاڵەتەدا دەپرسین: چەند باوەڕت بەوەیە لەبەرهەمهێنانی هونەردا ئەو کارە داهێنانی تێدا بێ؟ لە کاتێکدا لە بواری هونەری شێوەکاری و مۆسیقادا مەسەلەکە گەڕانەوەیە بۆ ناخ و ڕوح، ئەو شتەی کە لە نەست و ناخی ئینسانەوە دەردەچێت؟

ئاری بابان: بەڕای من هەموو هونەرێک گەڕانەوەیە بۆ ناخ، چونکە تابلۆم هەیە ڕەنگە مەسەلەیەکی فیکری ڕووت بێت، لەوانەشە من خۆم وای نەبینم، چونکە ئەگەر ئەو تابلۆیە پێش وەخت گوزارشت نەبێ لەناخی خۆم و لە ڕێگەی ناخی خۆمەوە گوزارشت لە بابەتەکە نەکەم، ئەوە

هێشـتـا هەست دەکـەم ئەو تابـلۆیەی دەمـــەوێت بیـکەم، نەمکـردووە، جــاریێ زۆر تابـلۆ مــاون دەمــەوێت بیــانکەم و نەمکردوون.

لەلام نابێـــتـــە تابلۆ، من ئەگـــەر گـوزارشت لە ڕووداوێکی سیـاسـیش بکـەم، دەبێ لـە ڕێـگـەی بـۆچوون و ناخی خۆمـەوە گـوزارشت لەو ڕووداوە بکەم. کەواتە پێش ئەوە خۆمم.

ڕامــان: زۆرجــار ئەو ناوەڕۆکــەی دەتەوێت بیـڵـێـیت بە مـەبەسـتی زەق کردنەوەیە؟

ئاری بابان: ڕاســـتــە زەق کــردنەوەیە، بەڵام ئەوە هونەرمــەندێکی خــاوەن ئەزمــوون ناگـرێـتــەوە، ئەوە هونەرمەندێک دەگرێتەوە کە بیەوێت تابلۆی ڕووداوەکە بکێشـێت بەبێ ئەوەی ئەزمـوونێکی هونەریی هەبێت، ئەگەر تۆ ئەزموونێکی هونەریت هەبێت، ئەوە لە ڕێگەی ئەو ئەزموونەوە ناڕاستەوخۆ گوزارشت لە ڕووداوەکە دەکەیت.

ڕامــان: من هەست دەکـەم ئەم بۆچوونە کـاریگەریی ڕۆشنبیریی مارکسی بەسەرەوەیە، چونکە ماوەیەک ئەوان ناڕاستەوخۆ باوەڕیان لەسەر ئەوەبوو کە دەبێت ناوەڕۆک ڕوونتر بێ بۆ تێگەیشتن..

ئاری بابان: ئەو مناقـەشـەیەم لەگـەڵ تۆشدا کـردووە، کاتی خۆشی کە زۆر مارکسییانە بیرم دەکردەوە لەگەڵ ئەو فـیکرە سـتـالینییـە زۆر دژ بووم، باسی فـیشـەرمـان دەکرد کە چۆن فیشەر بڕوای بە فرە قوتابخانەیی هەیە، لە قـۆناغی سـاڵانی حـەفـتـاکـان و هەشـتـاکـاندا بیـرم لە فیشەرەوە نزیک بوو زیاتر لە ستالینیەت، فیشەر دژی مەسەلەی ستالینیەتە. کاتی خۆی من وام بیردەکردەوە، دەموت قوتابخانە لە سەرمایەداریدا یەک جۆرە قوتابخانە نییە، لە تەجریدەوە تا واقیعییەت کە قوتابخانەیەکە لە هونەری بۆرژوازیدا هەیە، من بیرکـردنەوەی ئەوسا باس دەکـەم. دەمـوت کـەواتە هونەری سۆسـیـالیـسـتی دەبێ هەمـوو ئەزمـوونەکـان لە تەجـریدەوە تا واقـیـعـیـیـەت مـومـارەسـە بکات و تاقی بکاتەوە، ئەمـە وای لێ کـردم ئەو ماوەیە پێم بڵێن سوریالی، چونکە شێوەکانم زۆر لە هونەری واقیعییەوە دوورن.

ڕامــان: ئێـسـتـا تۆ تا چ ڕادەیەک هەست دەکـەیت جـیـهـانـبـیـنیـیـەکت هەیە کـە هی خـۆتە، واتە ئەو جیهانبینییە تایبەتە بەخۆت، یان لەو قۆناغەدا تۆ بەرەو پێگەیینی ئەزموون و جیهانبینی خۆت دەچیت و هەست دەکەیت ئەو ئەزموونە لە ئەنجامی کارکردنی ئێوەیە بە درێژایی ئەو ساڵانە و جیهانبینییەکی دروست کــردووە کــە تایبــەت بێ بەخۆت؟

ئاری بابان: من دەتوانم بڵـــێم تا سەرەتای ٢٠٠٨-یش کە لەسـەر ئەو قۆناغەی پێشووم بەردەوام بووم، واتە قـۆناغی سـێـیـەم، ئەو تابلۆیانەم هەموویان تایبەتن بە من و بە ناخی منەوە، گوزارشتیان لە هەرچی کردبێ، من و ناخی منن، بە ڕەنگ، بەو فۆرمە باریک و درێژانە، بەو یاری کـردنە بە مـاسـولکە، بەو کەشتیانە کە بەردەوام لای من لە ئەفسانەدا کەشتی نووح دەوری هەبووە، ئەویش مەسەلەی لەناوچوونی ئادەمیزادە، ئەوانە هەموویان هاتوونەتە ناو ئەو موفرەداتانەی بەکارم هێناون. زۆرجار مـوفـرەداتم بەکـارهێناوە، هەستم دەکرد خۆم بۆیان دەگەڕێم و خۆم دەیاندۆزمەوە. لە چوارچێوەی گـەڕاندا دۆزیومـەتەوە، بۆیە مـوفـرەداتەکـانم خـۆش دەویست، تا ئەو قۆناغە خۆم بووم.

ڕامــان: باسی مــوفــرەداتی خــۆتت کــرد، تۆ بە چ مـوفـرەداتێک دەناسـرێیـتـەوە؟ وەک چۆن قـەلەڕەش لە ئـیـشـی عــەلاء بەشـیــردا ئامــادەیە، ئاوێنە لە لای هونەرمـــەندێکی تر زۆر ئامــــادەیە، تۆ بە زۆری چ مــوفــرەدەیەک، چ فــیگەرێک ئامــادەیی بەردەوامی لە ئیشەکانتدا هەیە؟

ئاری بابان: فـیگەری ئینســان، کچ بێ، یان کــوڕ. تەنانەت کە سندووقی بوراقم کردووە، کچێکم کردووە لەسەری پاڵ کەوتووە، هیچ تابلۆیەکم نییە بێ فـیگەری ئینســان. فـیگەری ئینســان لای من بناغـەیە، ئەویش هۆیەکەی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە من ئینسان بە پیرۆزترین بوونەوەری سەر زەوی دادەنێم، هەمـوو ئەو بوونەوەرانە لە دەوری ئینساندا دەسووڕێنەوە، زۆرجار ئەوەشم گوتووە کە تابلۆکان بۆ وا باریک و درێژن، سـەرەڕای ئەو پیـرۆزییـە کە ئەو ئاسمانە و هەموو ئەو زەوییەی داگیرکردووە، سەیر دەکـەی ئەو ئینســـانە مــەزنە، زۆرجــار بە پێـوەدانی مێشـوولەیەک دەمرێت، تەنیا مێشوولەیەک پێوەی دەدات و دەمـرێت، ئینسـان لە هەمـوو چەمکەکـاندا گـەورەیە. کـەواتە لای من ئینسـان چەندێک گـەورەیە، ئەوەندە لە چاو تروکـانێکدا فاشـییـەک دەتوانێت بە فیـشـەکێک لەناوی ببــات. بۆ نموونە ڕۆمــانی (قــدر الأنســان-

چارەنووسی ئادەمیزاد)ە کە زۆر کاری تێکردم، لە ڕۆمانی (قدر الأنسان)دا فاشییەکان لە چاوترووکانێکدا بە فیشەکێک کوڕەکەیان لەناو برد، باوکەکە دەڵێت من شەست ساڵم ویست بۆ ئەوەی ئینسانێکی پێگەیشتوو دروست بکەم، بەڵام فاشییەت یەک چرکەی ویست بۆ ئەوەی لە ناوی ببات. بەراوردکردنی شەست ساڵ بەیەک چرکەی مردن. ئەمە ئینسان بە دیارییەوە دەوەستێت و شەست ساڵی ویست بۆ ئەوەی ئینسانێکی تەواو و پێگەیشتوو دروست بکات، هزر بە ئینسانێک بدە، ئەو ئینسانە هزر وەربگرێت، بەڵام فاشییەت بەیەک چرکە دەیکوژێت. ئەم پرسە لای من وەستاوە، لای من گەورەیی ئینسان و لەناوبردنی ئینسان بەو چرکەیە دەورێکی زۆری هەبووە.

ڕامان: دەتوانین بڵێین ئەوە شیکاری تۆیە بۆ ئەو فیگەری ئینسانانەی دروستت کردوون و لەناو تابلۆکاندا بەو تەرزە شێواوەی کە هەیە دەرکەوتوون؟

ئاری بابان: بێ گومان بەو شێوەیە و بەو یاری کردنە بە ماسوولکە دەوری خۆی هەبووە و نەمتوانیوە مرۆڤ لە ساتێکی ئاساییدا بکەم. بۆ نموونە کە کەشتییەکەی نووحم لە ساتێکدا خستووەتە سەر شانی ئافرەتێک، دەبێت ئەو ئافرەتە لەواقیعدا ژیانێکی سروشتی و ئاسایی نەبێت، چونکە کەشتی نوح واتە ڕزگارکاری ئادەمیزاد، کەواتە دەبێت بە بۆچوونی من لەو تابلۆیەدا ئادەمیزاد فریادڕەس بێت، من کە شیکاریم بۆ مەسەلەی کەشتییەکەی نووح کردووە، هەستم کردووە پیاو لە زەمەنێکدا بۆمبی ئەتۆمی دروست کردووە، ناپاڵمی دروست کردووە و خەڵکی کوشتووە، یەکەمین جەنگی جیهانیی بەرپا کردووە، دووەمین جەنگی جیهانیی بەرپا کردووە، وا بەرەو سێیەمین جەنگی جیهانیمان دەبات.

ڕامان: تۆ پێت وایە لەم کارەساتانەدا ئافرەت ڕزگاریکارە؟

ئاری بابان: پیاو ئەمانەی دروست کردووە و شەڕی کردووە، کەواتە هۆکاری ئەمە چییە؟ هۆکارەکەی ئەوەیە ئافرەت وەک پیاو لەناوەندی بڕیاردا نەبووە. ئەگەر ڕۆژێک لە ڕۆژان لە ناوەندی بڕیاردا بێت، ئەوە کۆمەڵێکی هاوسەنگ دروست دەبێت. کەشتییەکەی نووحم لەسەر شانی نووح وەرگرتووە و خستوومەتە سەر شانی ژنێک، بۆ ئەوەی هەست بکەم لە کۆتاییدا ئەو

ئافرەتە ئێمە ڕزگار دەکات و لە سێیەمین جەنگی جیهانیی دەمانپارێزێت، ئەمە چەمکێکە، کە ئافرەتم دروست کردووە، یاریم بە ماسوولکەی کردووە و ئافرەت کەشتییەکەی نووحی لەسەر شانە.

ڕامان: دەتوانین بڵێین نهێنی ئامادەیی ئافرەت لە تابلۆکانتدا هەر ئەوەیە، یان شتی تریشی لەپاڵە؟

ئاری بابان: بێ گومان دەلالەتی زۆری لەپاڵە، هەر تەنیا ئەوە نییە، ئامادەیی زۆری هەیە و شیکاری زۆریش هەڵدەگرێت.

ڕامان: بێجگە لەوەی ئافرەت دەتوانێ هاوسەنگییەکە ڕابگرێ و ببێتە ڕزگاریکار، بوونەوەرێکی هیوابەخشیشە؟

ئاری بابان: لە هەندێک تابلۆدا ئافرەت هیوابەخشە، لەتابلۆی (پیاسەی ئێواران)دا پیاو لە ئاکامی جەنگەوە کۆڵی داوە، کەسێکە لە ڕووی جەستە و دەروونییەوە شێواو دروست بووە، ژنەکەشی وەک خۆی شێواندووە. لەوکاتەی پیاوەکە سەری دادەگرێت و هیوای نامێنێت، ژنەکە بەدەستی چەناگەی بەرز دەکاتەوە و دەڵێت سەیری پێشەوە بکە هێشتا هیوامان ماوە بابڕۆین، ژیان بەردەوامە و زۆری ماوە، ئافرەت بەردەوامی ژیانە،

کەسێکی پڕ بەخشش، میهرەبانە، هێمای خۆشەویستییە، هێمای خاکە، هێمای ئەو تێکەڵاوبوونەیە وەک چۆن ڕەگی دار بە خاکەوە بەستراوە و خواردنی بۆ دێنێت، دیسانەوە ئەو کۆمەڵە بەخشندە لەو ئافرەتەدا دەبینێت لەکاتێکدا کە خۆشەویستە لە هەمان کاتدا دایکە، خوشکە، دراوسێیە، جوانییە. ئەمانە هەمووی تێدایە و تێیدا کۆ دەبێتەوە، بۆیە زۆرجار پەنا دەبەمە بەر ئافرەت. هەروەک دەشڵێن کاتی خۆی ئەوەیان زۆر دەگوت لە کۆمەڵێکی وەک کۆمەڵی ئێمەدا کە کۆمەڵێکی باوکسالارییە، ئەگەر پیاو جارێک زوڵم و زۆری لەسەر بێت و جارێک بچەوسێتەوە، ئەوە ئافرەت دووجار دەچەوسێتەوە، کەواتە دەبێتە بەرجەستەیەکی دیار لەو حاڵەتەی کە تۆ دەتەوێ دەری بڕیت.

ڕامان: زۆرجار دەڵێن گۆرانیبێژ، مەقام نەزانێت کەموکورتییەکی زۆر گەورەی تێدا هەیە، چونکە نازانێت لەسەر چ مەقامێک بڕوات، بەستە لە کوێ بڵێ، بە هەمان شێوە من ڕام وایە هونەرمەندیش پێش ئەوەی بکەوێتە ئەوەی فیگەرەکانی خۆی بشێوێنێت و چۆنیان تەماشا دەکات و چۆن مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات، ئایا پێویست نییە ئەویش لە توێکاریدا، لە ڕیتمی تابلۆ، لە ڕوانگە (منظور)دا شارەزا بێت، ئینجا بکەوێتە سەر ئەوەی فیگەرەکانی تێک بشکێنێت؟

ئاری بابان: ئەمە چەند لایەنێکی هەیە، یەک لایەنی نییە، من وا سەیری دەکەم کە بەڵێ پێویستە هونەرمەند لێکۆڵینەوەی توێکارییەک، هێڵکارییەکی جوان، یان فیگەرەکانی دیراسە بکات، ئەمانە هەموویان پێویستن، بەڵام لە هەمان کاتدا کە ئەمانە بۆ هونەرمەند پێویستن، زۆر هونەرمەندیش هەن خۆرسکانە کاریان کردووە و هونەرمەندی خۆرسکی بوونە، بەڵام شتی جوانیان کردووە، واتە جیهانی هونەر جیهانێکە دەبێت مرۆڤ بە دیارییەوە بوەستێت و ناتوانرێت یەک لایەنە لێک بدرێتەوە، بۆ نموونە کابرایەک لە مۆزارت-ی پرسی: ئەرێ چۆن دەتوانم سەمفۆنیا دابنێم. پێی وت: دەبێ لێی بکۆڵیتەوە و وا بکەیت وا بڕۆیت. وتی: تۆ لە سێزدە ساڵیدا سەمفۆنیات دانا، هێشتا شارەزاییت لە مۆسیقا نەبوو. وتی: من بە کەسم نەوت و پرسیارم نەکرد. من مۆزارتم دەزانم چۆن دادەنرێ.

ڕامان: ئێستا هونەرمەند هەیە لەسەر هونەری شێوەکاری کوردی ماڵە، ئەگەر بێتو ئەسپێک دروست بکات، تۆ نازانیت ئەوەی دروستی کردووە کەرە، یان بارگیرە، هونەرمەندە و ناویشی زۆر دێت و ڕەنگە ناوی لە هونەرمەندە داهێنەرەکانیش زیاتر بێت، بەڵام تەماشا دەکەیت پیاوێکی لەسەر پشتی ئەسپێک دروست کردووە، پیاوەکەی بەشێوەیەک دروست کردووە مەنزووری تەواو نییە، واتە نەیزانیوە ئەو مەودایانە چۆن ڕێک بخات.

ئاری بابان: با من پرسیارێک بکەم، ئایا ئەوەی ئەو کردوویەتی، ئەوە هونەرە؟ ئایا هەموو ڕەسم کردنێک هونەرە؟

زۆر زەحمەتە مۆرکی نەتەوەیی بدرێت بە هونەر، بە تایبەتی هونەری شێوەکاری

ڕامان: ئەگەر هونەر نییە، ئەی بۆ ئەوەندە گرینگیان پێ داوە؟ ئایا ئەوە ناگەیەنێت کە لەلای ئێمەدا کەموکورتییەک هەیە؟ بەپێی ئەو چەمکەی (گارۆدی) کە دەڵێت لە ناخی هەموو ئینسانێکدا هونەرمەندێک نووستووە، سەرەتا پێویستە هونەرمەندەکەی ناخمان بە ئاگا بێنین، بۆیە خەڵک دەناسم هیچ پێوەندی بە هونەری شێوەکاری و میوزیکەوە نەبووە، بەڵام بەرێکەوت بووەتە هاوڕێی برادەرێک کە میوزیکژەن بووە، پاشان وردە وردە مەیلی بۆ ئەو هونەرە جووڵاوە و چووەتە چەند خولێک و وردە وردە فێر بووە و بووەتە میوزەکژەنێکی باش، لە هەمان کاتیشدا خەڵک دەناسم بە ڕێکەوت چووەتە پەیمانگەی هونەرە جوانەکان، لەبەر ئەوەی پلەکانی باش نەبوون، بەڵام لەوێ لەناو کۆمەڵێک کەسدا چەند کەسێک هەڵکەوتوون، چونکە هەست دەکەیت ئەو کەسە خەریکە لەناخیدا ئەو هونەرمەندە بە ئاگا دێنێت. مامۆستایەکانی سەرەتا فێری دەکەن تابلۆی هونەرمەندە گەورەکان نەقڵ بکەن، لە نەقڵ کردندا کە لاسایی کردنەوەیە تەکنیک فێر دەبێت و ڕەنگ دانان و تەکنیکی بەهێز دەبێ، جاری وا هەیە ئیحساسی ڕەنگی باش دەبێت، ئەمە مانای ئەوەیە ئەوکەسەی دەبێتە هونەرمەند و بۆ هونەری میللەتێک

کاردەکات، دەبێت بەو قۆناغانەدا تێپەڕێت و هەندێک ئیش هەیە بیکات، لاسـایی بکاتەوە، نەقڵ بکات، تابلۆ بکێشـێت، بەردەوامیش ئیش بکات، سکێچ بکات و لە چایخانەکـان دابنشـێت و هێـڵکاری دەموچاوەکان بکات.

ئاری بابان: هەمـوو ئەوانە ڕاستن، من بە هەمـوو ئەو قۆناغانەدا تێپەڕبووم، لە چایخانەکاندا وێنەم کێشاوە.

ڕامان: من ئێستا بۆیە ئەوە دەڵێم، چونکە بیروڕای تۆم مەبەستە.

ئاری بابان: کێشەکە لە شتێکدایە، باسی ئامۆژگا و ئەکادیمیای ئێرە ناکەم، باسی ئەکادیمیای بەغدا دەکەم، بە سـەدان قـوتابی کـورد دەرچووی هونەرە جـوانەکـانی بەغـدان، لەوەتی ئەو ئەکـادیمیایانە هەن تا ئێسـتـاکە بەسـەدان قـوتابی کـورد دەرچووی ئەکـادیمیـای هونەرە جوانەکانن، لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکاندا هێڵکاری، گـوێزانەوە، ئاوی ئەوانە هەمــووی دەخــوێنن، بەڵام چەندیان بوون بەهونەرمەند پرسیارەکە ئەوەیە.

ڕامان: ئەوانە عەشقەکەیان تێدا نەبووە.

ئاری بابان: بەڵێ ڕاستە کۆمەڵێک هۆکاری تر هەیە دەور دەبینێت، لەوانە عـەشـقـەکـەیان تێـدا بەردەوام نەبووە، کەواتە لێرەدا هەندێک هونەرمەند هەن، ئەوەی خـوێندوویەتی توانیـویەتی ئەوە لە ئیشـەکـانی خـۆیدا تەوزیف بکات و ئیـشی جـوان بکات و ببـێـتـە هونەرمەندێکی باش. هەشیانە خوێندنی تەواو کردووە و بووەتە مـامـۆسـتایەکی باش، ئەوەش دەوری خـۆی هەیە کە بووەتە مامۆستایەکی باش. لە ساڵێکدا پەنجا کەس خوێندن تەواو دەکەن، دووانیان دەبنە هونەرمەندی باش، باشە خۆ هەموویان هێڵکارییان خوێندووە، هەموویان ئاوییـان خـوێندووە، کـەواتە فـاکـتـەری تر هەیە و کـاریگەری خۆی هەیە، خەڵکانێکیش هەن هیـچیـان نەخوێندووە و خۆیان لەماڵەوە خۆیان پێگەیاندووە و بە هەوڵ و ئەزمـوونی خـۆیان پێگەییـون و بە ئەزمـوونی خۆیان کاریان کردووە.

ڕامـان: ئاخـر ئەوانە بەو ئەزمـوونانەیان، ئەو قۆناغـانەیان بڕیوە، هێـڵکارییـان کردووە، مـومارەسەی هونەریی بەردەوام و باشیان هەبووە.

ئاری بابان: ڕاستە هەمووی کردووە.

ڕامـان: ئەو هونەرمـەندەی لە ناخـیـەتی پەروەردەی

کـردووە، ئەو بەهرەیەی لەخـۆیدا دۆزیوەتەوە و درێژەی پێ داوە و بەو عیشقەوە کاری بۆ کردووە.

ئاری بابان: کـەواتە کـێـشـەکـە ئەوەیە چۆن ئەو هونەرە پەروەردە دەکات کە لە ناخی خۆیدا هەیە؟ بە چ شێوەیەک پەروەردەی دەکات؟ ئیتر ئەوە بۆ خۆی دەگەڕێتەوە.

ڕامان: باشـە تۆ لە قـۆناغـەکـانی ئیش کـردنی خـۆتدا، سکێچ دروست دەکەیت، پاشـان لە تابلۆدا جێـبـەجێـیان دەکەیت؟

ئاری بابان: بێ گـومـان ئەوە دەکـەم، من تا ئێـسـتـاش هێـڵکاری شـەسـتـەکـان و حـەفـتـاکـانم هەڵگرتووە. لە شەسـتـەکـاندا تەنیـا هێڵکاریم کردووە، ئاویم نەزانیـوە، دوای ئەوە بە ئاوی کـارم کـردووە، چونکە ئاوی ئاسـان بووە و دەست هەمـووەمـان کـەوتووە، لە قـۆناغـێکدا وەک پێشـتـر وتم لە منداڵی بە (مـەلا خـەنە) کـارمـان کردووە، مەلا خەنەم هێناوە و تواندوومەتەوە.

ڕامـان: لەناو ئەو تەکنیکانە لە هەمـوویان قـورسـتـر کامەیان بووە کارت پێ کردبێ، ئاوی، زەیتی، یان ...؟

ئاری بابان: ئەوەی کـە قـورسـە و پێی ئاسـوودەم و هەست دەکـەم جـیـهـانی منە، قـۆناغی زەیتـیـیـە، کـە قـۆناغـێکی زۆر زۆر خـۆشـە، ئێـسـتـا جـیـهـانێکی ترم دۆزیوەتەوە و مـاوەیەکی زۆرە بە (ئەکلیرک) کار دەکـەم و هەست دەکـەم (ئەکلیـرک)یش کـارکـردنی خـۆشـە و زۆر جـوانە و ئیـشی جـوانی پێ دروست دەکـرێ، بەڵام قـەت تامی زەیتەکە نادات.

ڕامـان: دیارە لەناو زەیتـدا نهـێـنی کـاری خـۆت دۆزیوەتەوە؟

ئاری بابان: بەڵێ وایە، بۆیە وەک وتم ئێـسـتـا بە

(ئەکلیرک) کاردەکەم.

رامان: تۆ لەنێوان ئەکادیمی بوون و نا ئەکادیمی (خۆڕسکی) چ خستنەڕوو و چ تێگەیشتنێکت بۆ ئەو زاراوانە هەیە و چۆنیان تێدەگەیت؟

ئاری بابان: کە کۆمەڵێک زاراوە دەخرێنە ڕوو، هونەرمەندێکی خۆڕسکی، واتە هونەرمەندێک هەیە بەبێ ئەوەی خوێندبێتی کار بکات، ئەو شێوانەی دروستیان دەکات هەموویان شێوەی زۆر خۆڕسکانەن، شێوەی ئینسان دەکات، دەڵێی شێوەیەکە لە بۆشایی ئاسمانەوە هاتووە. سەیر دەکەیت شێوەی ئەو ئینسانە دەهێنێ و دروست دەکات، لە ڕەگی دار کۆمەڵێک شت دەتاشێت و زۆر ئاگای لە هونەری دەرەوە نییە.

رامان: ئەمە لە قۆناغێک لە قۆناغەکاندا هونەرمەندی عەرەب (عەبدولمونعیم فورات) هەبوو، لە ناو کوردیشدا (نەزیر خێلانی) هەیە و تا ئێستەش بەردەوامە.

ئاری بابان: بەڵام جاران کارەکانی نەزیر خەیلانی جوانتر بوون، ئەو هونەرمەندە جاران زۆر بە عەفەوییەت ئیشی دەکرد.

رامان: تۆ پێت وا نییە لە قۆناغێکدا ئیشی ئەکادیمیش پێویست بێ پێڕەو بکرێت؟

ئاری بابان: ئەو هونەرمەندەی ئیشی ئەکادیمی نەکردووە زۆر خۆڕسکانە ئیشی کردووە، واتە ئەو قۆناغانەی بە زنجیرە نەبڕیوە و یەکسەر هاتووەتە سەر وێنەکێشانی شێوەکان، کەواتە ئەوانە هاتوون هونەرمەندەکەیان لەناخی خۆیاندا پەروەردە کردووە، جیهانبینییەکیان بۆ هونەر هەبووە. مەرج نییە هەر قۆناغی ئەکادیمی بە ئەوەندەساڵ ببڕێ و فێر بێ وێنەی ئەسپ بزانێ. بەڵێ ئیش کردن تێیدا پێویستە، بەڵام بڕینی بەم شێوەیە پێویست نییە. لای من وایە تۆ دەتوانی لە چوارچێوەی بینینەوە، هەندێک قۆناغ ببڕیت.

رامان: تۆ کاری پۆستەریشت کردووە، ئەمە چۆن بووە ڕووت تێکردووە؟ واتە ڕایانسپاردوویت، یان خۆت ئارەزووت کردووە لەم بوارەشدا جێ دەستت دیار بێت؟

ئاری بابان: من تۆزێک لە پۆستەرەوە دوورم، کەمتر کاری پۆستەرم کردووە، بەڵام لە کاتی خۆیدا هەندێک ئیش هەبووە، کە پێویستی بەکاری پۆستەر هەبووە، کاتی خۆی من و عومەر دەروێش و سامان کەریم و سوعاد ستار پیشانگایەکی تایبەتیمان بۆ کاری پۆستەر کردەوە کە دژی شەڕی ناوخۆ بوو، ئێمە کۆمەڵێک هونەرمەند بووین کە زۆر دژی شەڕی ناوخۆ بووین و کارمان بۆ دەکرد. من زۆرتر بە بۆنەی تایبەتی پۆستەرم کردووە.

رامان: واتە نەتکردووەتە خەمی بنەڕەتی خۆت، لەلات سەرپێیی ڕاگوزار بووە؟

ئاری بابان: بەڵێ، زۆرتر لە ئاکامی ڕووداوێک کردوومە، زۆریش سەرم لەکاری پۆستەر دەرناچێت.

رامان: تا چ ڕادەیەک باوەڕت بە ناوونیشان دانان بۆ تابلۆ هەیە؟ تۆ ئەوە بە ڕاست دەزانیت؟ ڕات لەم بارەیەوە چییە؟ لە کاتێکدا زۆرجار دەبینین ئەو ناوونیشانانە گوزارشت لە تابلۆکان ناکەن، چونکە ڕەنگە هەر قوژبن و قولینچکێکی تابلۆکە دەلالەت و ناوەڕۆکێکی هەبێت؟

ئاری بابان: زۆر ناوونیشان هەن ناوەڕۆک دەرنابڕن، هەندێک جار دەنووسرێت حاڵەتی یەک، حاڵەتی دوو، نازانم چی، ئەم ناوونیشانانە هیچ بەدەستەوە نادەن، بەڵام هەندێک تابلۆ هەن کە تۆ ناوونیشانی بۆ دادەنێیت کلیلێکی شێواو بەدەستەوە دەدات، مەرج نییە ئەو کلیلە ئەو تابلۆیە بکاتەوە. ئەو کلیلە تەنیا هێمایەکە بۆ ئەوەی کۆمەڵێک کلیلی تری بۆ بدۆزیتەوە، چونکە تابلۆ نییە لەناوونیشانێکدا خۆی کۆ بکاتەوە. سەیر دەکەیت کۆمەڵێک فیگەر و هێمای تێدایە، زۆر جیاواز لەو ناوونیشانەی بۆت داناوە، بەڵام هەندێک جار ناوونیشان وەک ئەوە وایە کە لە دیوارێکی بچووکدا کونێکت دروست کردبێ، لەو کونەوە دەتوانین سەیر بکەین و دوای ئەوە دیوارەکە بڕووخێنین و بچینە ژوورەوە.

رامان: قۆناغی چوارەم لە ئیش کردنی تۆدا، لەو ساڵانەی دوایی دەست پێ دەکات، ئەمەیان لە چ ساڵێکەوەیە و تایبەتمەندییەکانی چین؟

ئاری بابان: قۆناغێک کە وای لە من کرد زۆر بەدیار تابلۆوە بوەستم، ئەویش پرسیارێک بوو حەزم دەکرد بکرێت..

رامان: تۆ جارێ باسی ئەو قۆناغە بکە؟

ئاری بابان: قۆناغی چوارەم لەدوای سووتانی تابلۆکانمەوە دەست پێ دەکات. من کە مەرسەمەکەم و هەموو تابلۆکانم سووتا، هەر تابلۆیەکم بە قەد منداڵێکی

خۆم خۆش دەویست. تابلۆکانم زۆر لا خۆشەویست بوون، چونکە تابلۆ هەبوو زۆری پێوە ماندوو ببووم. مەرسەمەکەم سووتا، هەندێک تابلۆ نەبێ کە لە گەلەری دهۆک بوون مانەوە، یان لە کەرکووک لە پیشانگایەکدا، لەولاش دوو تابلۆم لە گەلەری (زاموا) بوو، تابلۆیەکم لە کتێبخانە بوو، ئەوانەم بۆ ماونەتەوە، تابلۆکانی دیکەم سووتان و دەرنەچوون، یان ئەوەی دەریش چوو زۆر زیانمەند بوو، ڕەشەوە بوو و بە کەڵک نەمان. ئەو لەناوچوونی تابلۆیانە وایان لێ کردم هەست بکەم سێ قۆناغم لێ ڕۆیشت و سووتان. مێژوویەک لەناو چوو، لەبەر ئەوەی من لە حەفتاکانەوە کار دەکەم، ئەوە تەنیا ئەرشیڤی من نەبوو، ئەرشیڤی نەتەوەیەک بوو. لە ڕێگەی تابلۆکانەوە کەرکووکی ساڵانی حەفتا بە دەردەکەوت، لە سلێمانیش لە پیشانگاکاندا کاریگەریی ئیشی خۆم بەسەر کەسانی دیکەوە بینیوە، لای چەندین قوتابی و هونەرمەند، ئەو شێوە باریک و درێژانەی ئیشم لەسەریان کردووە، لای خەڵکی تر بینیومە و ڕەنگی داوەتەوە. هەندێک جار لە هەڵکۆڵیندا ڕەنگی داوەتەوە، هەستم کرد ئەو مێژووە کە سووتا ڕامی گرت. پرسیم لەمەودوا کە ئیشم کرد هەمان ستایل دووبارە بکەمەوە، یان شتێکی تر بکەم؟ ئەمە وای لێ کردم ماوەیەک بوەستم و بیر بکەمەوە. واتە دوای ئەمە شوێن پێی خۆم لەکوێ دابنێم؟ ئەمە لای من قۆناغی وەستان بوو. تا وام لێ هات، کۆمەڵێک ئیشی پەلەم لە لا دروست بوو، جیاواز لەو ئیشانەی پێشتر بەهێڵکاری و بە لێکۆڵینەوە و بەمانگ و شەوان دەمکردن، دادەنیشتم یەکسەر چەقۆم هەڵدەگرت لە کاردا گوزارشتم لەو حاڵەتی فەوتانی تابلۆیانە دەکرد، لەو سووتانی مێژووەی خۆم دەکرد و کۆمەڵێک تابلۆم کێشا، ئەمە تا ئێستەش لەگەڵیدا بەردەوامم، هەرچەندێک وردتر و بەتێرامانتر کار دەکەم، بەڵام لەسەرەتاوە لە ماوەی ساڵێکدا نزیکەی پازدە تابلۆم کێشا، هەموویان ئیشی چەقۆ و ئیشی خێرام بە (ئەکلیرک) هەڵبژارد، چونکە (ئەکلیرک) زوو وشک دەبێتەوە. چاوەڕێی زۆر ناکەم بۆ وشک بوونەوەی. لەشەوێکدا تۆ دەتوانی تابلۆیەک تەواو بکەیت و بەیانی وشک بێتەوە، تۆ دەتوانیت ئیشی تێدا بکەیت. ئەمە وای کرد خۆڕسکانە کۆمەڵێک تابلۆم لەلا دروست

بێت. هەرچەندە هێشتا ئەو تابلۆیانەم لە پیشانگایەکی هاوبەشدا پیشان نەداوە، تائێستا ئەو تابلۆیانەم لە ماڵەوە هێشتووەتەوە. من ناتوانم بڵێم ئەمە قۆناغی چوارەمە، ئایا لەگەڵی دەڕۆم، یان ناڕۆم، بەڵام ئێستە ئیشی تێدا دەکەم و ئێستە لای من ئەزموونە، بەڵام ئەزموونێک نییە کە پێگەیشتبێت.

ڕامان: بۆیە تا ئێستا نیشانت نەداون؟

ئاری بابان: ئەزموون پێگەیشتوو نەبێت، بەڕای من ئەزموونە بۆ ماڵی خۆت، چونکە من زۆر ئیشم کردووە. جارێک زیاتر لە پەنجا ئیشم کرد، بەڵام وەک ئەزموون ئیشم کرد و بۆ تەنیا یەک تابلۆ سوودم لێ وەرگرت و ئەو پەنجایەی دیکەم هەڵگرت و بەهیچ شێوەیەک پیشانم نەدا، بۆیە هەست دەکەم کە تۆ ئیشێک دەکەیت دەبێت پوختەی ئیشەکەت نیشان بدەیت، نەک چیت کرد نیشانی بینەرانی بدەیت.

ڕامان: بۆیە گرنگیی ڕۆشنبیری و هۆشیاری ڕەخنەیی لەلای هونەرمەند ئەوەیە بتوانێت ئەو دەورە لەسەر کارەکانی خۆی بگێڕێت و بتوانێت خۆی ببێتە یەکەمین ڕەخنەگری خۆی لەنێوان نیشاندان و نیشان نەداندا خۆی

بڕیار بدات و بتوانێت لەو ناوەدا ڕای تایبەتی خۆی هەبێت.

ئاری بابان: ئێستە کۆمەڵێک ئیشم کردووە، ئیشەکان زۆر کەم نین، بەڵام ئەو ئیشانەم هەر لەماڵەوە هێشتووەتەوە، زۆرجار شەوان کە ئیش دەکەم، تا خەوم لێ دەکەوێت بەرانبەر خۆم دایاندەنێم، سەیریان دەکەم و دەڵێم بزانم لەگەڵیان مورتاحم، یان لەگەڵ ئەم تاقیکردنەوەیە بڕۆم، یان نەڕۆم؟ قوولتری بکەمەوە، یان وازی لێ بێنم؟ ئاکام لە دوایەمین تابلۆدا هەست دەکەم تۆزێک لەگەڵی ڕۆیشتووم. ئیتر ئەم قۆناغە دەڕوات، کۆمەڵێک ئەزموونی تێدا دەکەم، پێویستی کرد لەو ئەزموونەدا هەندێک هەڵدەبژێرم و پیشانی بدەم و بڵێم ئەمە هی ئەو ئەزموونەیە، بەڵام نایشارمەوە بەردەوام سۆزم بۆ قۆناغی سێیەمم هەیە، ئەو قۆناغەی لە هەشتاکان و نەوەدەکاندا، کۆمەڵێکیان لە دوو هەزارەکاندا کارم تێدا کردوون و هەست دەکەم ئەو قۆناغەم زۆر لێوە نزیکە، ئەو لەشە باریک و درێژانە، ئەو ئاسمانە.. ئەگەر ڕۆژێک لە ڕۆژان لە کار بوەستم دەڵێم ئەو قۆناغە منم.

ڕامان: بوونی گالەری، یان موزەخانەی نیشتمانیی لەکوردستاندا زۆر پێویستە، ئەگەر ئەوە هەبێت و کاری هونەرمەندان لەلای خۆیان کۆ بکەنەوە و عەنبارییان هەبێت، یان شێوازێکیان بۆ پاراستنی ئەو تابلۆیانە هەبێت، پێم وایە کارێکی زۆر گرنگ دەکەن، تۆ پێت وانییە ئەگەر ئەو گالەرییە هەبوایە لە پاراستنی کۆمەڵێک لەو تابلۆیانەی تۆ، دەبووە هۆی ئەوەی بەشێک لەو تابلۆیانەت لە سووتان و فەوتان ڕزگاریان بێ، وەک چۆن بەرهەمی خەڵکانێکی زۆر فەوتاون، واتە ببێتە شوێنی ئەرشیف کردنی ئەم تابلۆ هونەرییانە؟

ئاری بابان: یەکێک لە کێشە هەرە گەورەکانی کوردستان ئەوەیە تا ئێستا بیر لەوە نەکراوەتەوە، ئەگەر بیریش کرابێتەوە نەچووەتە واری جێبەجێکردنەوە. بیر نەکراوەتەوە موزەخانەیەکی نیشتمانی بۆ تابلۆی هونەرمەندان هەبێت، وەک چۆن لە هەموو وڵاتێکدا، موزەخانەیەکی نیشتمانی هەیە کە کولتوور و کەلەپووری ئەو نەتەوەیەی لای خۆی کۆکردووەتەوە. من خۆم هەندێک لەو موزەخانانەم بینیوە، بەدیاریانەوە وەستاوم، یەکێک لەوانە موزەخانەی نیشتمانی وارشۆ بوو، کە ئەو هونەرەم بینی هەستم کرد چی هونەری تازەیان، چی مێژووی هونەرییان هەیە لەو موزەخانەیەدا کۆکراوەتەوە. هەر هونەرمەندێک چەند تابلۆیەکی لەوێ هەیە. بە هەزاران خەڵک لە ڕۆژێکدا دەچن و سەردانی دەکەن و کولتووری ئەو نەتەوەیە دەبینن، لای ئێمە ئەوە نییە، هۆیەکەشی زۆرە، چونکە نەک تەنیا نییە، پرسیارەکە ئەوەیە کە ئایا هونەر بووەتە بەشێک لە کولتووری نەتەوەییمان؟ ئایا هەموو ڕیستۆرانت و چایخانە و ماڵە دەوڵەمەندێک و هەموو شوێنە گشتییەکان، هەموو وەزارەتەکان بەدوای تابلۆی هونەرمەندێکدا دەگەڕێن بۆ ئەوەی هەڵیواسن؟ ئایا ئەو کولتوورە هەیە؟ تاکو ئەو کولتوورە لەلای ئێمە دروست نەبێت، چۆن بیر لە موزەخانەی نیشتمانی بکەینەوە؟ کەواتە موزەخانەی نیشتمانی گرنگە، سەرەڕای ئەوەی کە بە کولتوورکردنی هونەرە لەلای خەڵکی. من زۆرجار شتێکم گوتووە، ئێستەش دەیڵێمەوە و دەڵێم فەرموون هەموو شانۆکاران، هونەرمەندانی شێوەکار، بۆ دوو ساڵ، حەز دەکەی بۆ پێنج ساڵ هیچیان کاری هونەری نەخەنە ڕوو، هیچ پیشانگایەک نەکرێتەوە و هیچ شانۆیەک پێشکەش نەکرێت، غەمی کێیە بڵێ ئەرێ کوا شانۆ بۆ نییە؟ ئایا لەلای کەس دەبێ بە غەم؟

ڕامان: پێم وا نییە و نابێتە بۆشایی لەلای کەس، تەنیا دەستەبژێرێک نەبێت.

ئاری بابان: لەبەر ئەوەیە هونەر نەبووەتە بەشێک لە کولتووری ڕۆشنبیری لەلای خەڵکی.

ڕامان: هونەر لەلامان نەبووەتە پێویستییەکی ڕوحی و ژیانداری.

ئاری بابان: ئەوە جیاوازە لەگەڵ کولتوورێکی دیکە، لە شارێکی وەک ستۆکهۆڵم لە یەک ساتدا شەش شانۆگەری لە یەک تەلاردا پێشکەش دەکرێن و تا ئەو ساڵەش هەر بینەری خۆی هەیە، چونکە بووەتە بەشێک لە کولتوورییان. بڕۆ پیشانگای شێوەکاری سەیرکە، خەڵک ڕیزیان بۆ گرتووە دەچنە ناو ئەو پیشانگایانەوە و پارەش دەدەن بۆ ئەوەی تەنیا سەیری تابلۆ بکەن. من خۆم لە شارێکی بچووکی وەک شاری (کراکۆفە) لە گازینۆیەکدا بیست و چوار تابلۆی هونەرمەندێکم ژمارد، کە لە یەک گازینۆدا هەڵواسرابوون. مانای ئەوەیە ئەو قاوەخانەیە بایەخ بە ستایل دەدات. لە کوردستان یەک قاوەخانەم پێ

بلێ تابلۆی هونەرمەندێکی تێدابێت، ڕێستۆرانتێکی گەورە کە پێویستە تابلۆی هونەرمەندی کورد و کولتووری کوردی تێدابێت، ماڵی دەوڵەمەندێکم پێ بلێ کە چوار تابلۆی هونەریی هونەرمەندی کوردی لێ بێت، ئەمانە دەریدەخەن کە هونەری شێوەکاری نەبووەتە بەشێک لە کولتووری ئێمە، بەڵام چۆن دەبێتە بەشێک لە کولتووری ئێمە؟ لێرەدا مەسەلەیەکی گرنگ هەیە، کە ناتوانین لێی ڕابکەین، کە ئەویش پرسی پاراستنی کولتووره. کاتی خۆی لە ئەوروپا کۆمەڵێک خەڵکی دەوڵەمەند هەبوون، بە چەمکی مارکسییەت پێیان دەگوتن (بورژوازی نیشتمانی)، ئەمانە دەچوون تابلۆی هونەرمەندێکیان دەکڕی، بەتایبەتی دەوڵەمەندە جوولەکەکان ئەوەیان دەکرد، یەکێکی وەک (مۆدیلیانی) تابلۆکانیان لێ دەکڕی و لای خۆیان کۆیان دەکردنەوە. دەیانوت تۆ ئیش بکە، ئێمە پارەت پێ دەدەین، پارەیان دەدایێ، ئەو تەنیا ئیشی دەکرد و هەموو تابلۆکانیان کۆ دەکردەوە و پیشانگایەکیان بۆ دەکردەوە و ناوبانگی دەردەکرد و دەبووە ئەو (مۆدیلیانی)یەی ئێستاکە خەڵک بەدوای تابلۆکانیدا دەگەڕێن، ئەمە ئاکامی ئەوە بوو کە دەوڵەمەندەکان دەیانکڕین. هەر هونەرمەندێک لە کۆشک و تەلاری میرێک، یان پاشایەک تابلۆیان کێشاوە، لە (داڤینشی)یەوە بگرە تا (مایکل ئەنجلۆ) کە لە کڵێسە تابلۆی کێشاوە. ئێمە هەرگیز ئەو شوێنە کولتوورییانەمان نەبووە، بایەخیان پێ بدەین. لەوێ کۆشک و تەلارەکان مێژوو و دەسەڵاتی میرەکان پیشان دەدەن، کاتێک لە ئەوروپا کۆشکیان دروست دەکرد، پایەی دەسەڵاتی نیشان دەدا، لێرە کام کۆشک پلە و پایەی دەسەڵات نیشان دەدات کە بایەخیان بە بیناسازی دابێت. کامەیان پشتگیرییان لە هونەرمەندێک کردووە و تابلۆکانیان کۆ کردووەتەوە بۆ ئەوەی دوایی ببن بە بەشێک لە پلەوپایەی ئەو نەتەوەیە؟ ئەمانە هەمووی پرسیارن و پێویستە لە خۆمانی بکەین.

ڕامان: لە ئێستا بەدواوە کێشەی بە ئەرشیف کردنی ئەو تابلۆیانە و نەفەوتانیان تا لەوە زیاتر نەفەوتێت چۆن چارەسەر بکەین؟

ئاری بابان: من تەنیا نموونەیەکی بچووک دێنمەوە کە ئەویش مۆزەخانەی نیشتیمانی لبنانە، حکومەتی لبنانی نەهات یەکسەر مۆزەخانەیەکی گەورە دروست بکات، هات لە هەر پیشانگایەک کە دەکرایەوە تابلۆیەکی لە هونەرمەندەکە دەکڕی. ئەو تابلۆیەی لای خۆی هەڵدەگرت، وردە وردە تابلۆکان لەلای کۆ دەبوونەوە، دواتر ماڵێکی گەورەی بۆ بەکرێ گرت و هەموو ئەو تابلۆیانەی پیشان دا، پاشان تەلارێکی بۆ دروست کردو بوو بە مۆزەخانەیەکی گەورە بەناوی (مۆزەخانەی نیشتمانی لبنان) ئێستە بە هەزاران بینەر سەری لێ دەدەن. ئایا حکومەتی هەرێمی کوردستان ناتوانێت کارێکی لەو جۆرە بکات؟ کەواتە دەتوانن لە پیشانگاکان تابلۆ بکڕنەوە و بینایەکی بۆ دابین بکەن و بیکەنە مۆزەخانەیەکی بەردەوام، بێ گومان ئەو بیرۆکەیە ئێستە لە چەند شوێنێکەوە سەری هەڵداوە، بەڵام بە شێوەیەکی زۆر تاکەکەسی، نەک حکومی، سوپاسی کۆششی ئەو کەسانەش دەکەین کە ئەمەیان کردووە، هەروەک گەلەری (زاموا) کە بە کۆششی تاکەکەسی کراوە. کاتی خۆی لە هەولێر گەلەری (ئەربیلا) ماوەیەک شتی زۆر جوانی نمایش کرد، هەروەها گەلەری دهۆک هەیە، کە ساڵانە تابلۆکانی دەگۆڕێت، ئەمانە هەموویان هەن، بەڵام ئەوەی من مەبەستمە مۆزەخانەیەکی گەورەیە بۆ هەموو کوردستان، کە کولتووری نەتەوە کۆ بکاتەوە تاکو خەڵکی تەنانەت لە نەتەوەکانی تریش بێن سەیریان بکەن و بڵێین ئەمە کولتووری ئێمەیە.

ڕامان: باسی کولتووری ئێمەت کرد، پێت وایە ئێمە بەدرێژایی ئەو هەشتا نەوەد ساڵە لە هونەری شێوەکاری، لە بیستەکانەوە بەولاوە توانیبێتمان مۆرکێک، تایبەتمەندییەکمان هەبێ تا بڵێین هونەرمەندانی کورد بەو مۆرک و خەسڵەتانە ئیشیان کردووە؟

ئاری بابان: هەروەک باسم کرد جوانیی هونەرمەندی کورد لەوەدایە هەمەجۆری لە ئیشەکانیاندا هەیە، کە بە کۆمەڵێک ڕێباز کاریان کردووە، هەر لە هونەرمەندی تەجریدەوە کە لە ئەوپەڕی تەجرید کاریان کردووە تا هونەرمەندی واقیعی، کە بەشێوەیەکی واقیعی ئیشیان کردووە، سوریالیمان هەیە، هەموو ڕێبازە هونەرییەکانمان هەیە و ئیش کراوە. بێ گومان ئەمانە وەک هونەرمەندی کورد کاریان کردووە، هونەری شێوەکاری چونکە زمانێکی جیهانییە، زۆر زەحمەتە بڵێین ئەمە هونەری شێوەکاری فەرەنسییە، هونەری شێوەکاری فەرەنسی بە کاریگەریی هونەرمەندە هۆڵەندییەکانی وەک ڤانکوخ و ئەوانە کاریان

کردووە، کەواتە زۆر زەحمەتە مۆرکی نەتەوەیی بدرێت بەهونەر، بەتایبەتی هونەری شێوەکاری. کۆمەڵێک هونەرمەندی کورد کاریان کردووە، کۆمەڵێک ئەزموونی خۆیان هەبووە، لەو ژینگەیەدا کاریان کردووە. بێ گومان ژینگە کاریگەریی خۆی جێ دێڵێت بۆ ئەوەی هونەرەکە پێی بگات، کەواتە ئەو هونەرە بە هونەرێکی شێوەکاری دەخرێتە ڕوو، کە هونەرمەندێکی کورد پێشکەشی کردووە. من تەنیا نموونەیەک دێنمەوە، کاتی خۆی لە بەغدا پیشانگایەکم بینی کۆمەڵێک هونەرمەندی کورد و عیراقی لەگەڵ کۆمەڵێک هونەرمەندی ژاپۆنی بەشدارییان تێدا کردبوو، پیشانگای منداڵان بوو، تابلۆی منداڵە ژاپۆنییەکان هەمووی ڕەنگی شین، دەریا، کەشتی و ئەوانە بوون، تابلۆی منداڵە کورد و عیراقییەکان تۆپ، تانک، ڕەنگی سوور، تایبەتمەندی خۆیان ڕەنگە گەرمەکان بوو، شاخ و نازانم چی، ئەمانە سەیر دەکەی، لای منداڵێک بەو شێوەیە دەردەکەوت یەکیان ژینگەی ئاو و کەشتی و ئەمانەیە، ئەمەش ژینگەیەکی گەرمە، لای منداڵێک کە ژینگەکەی ئاوابێت، لای هونەرمەندێکیش ئەو ژینگەیە دەردەکەوێت و ڕەنگ دەداتەوە. بەڕای من ئەو ژینگەیە لەو هونەرەدا ڕەنگی داوەتەوە و خاسیەتی تایبەتی خۆی لای هونەرمەندەکە هەیە. زۆر جار تابلۆیەک دەبینرێت دەڵێن ئەمە کاریگەریی قوتابخانەی بەغدادی وەرگرتووە، لەبەر ئەو کەوانە و ئەو منارە و شتانەی دروستی کردووە و لەو ڕێبازەوە نزیکە، بەڵام هونەر وەک خۆی یەک زمانە کە ئەویش زمانێکی جیهانییە، هونەری کوردیش لقێکە لە لقەکانی هونەری جیهانی و تایبەتمەندی خۆی هەیە و پێویستە کۆ بکرێتەوە و لە مۆزەخانەیەکی نیشتمانیدا پیشان بدرێت و بایەخی پێ بدرێ.

ڕامان: وەک سەرنجم داوە خەڵکی زۆر داهێنەر و ڕۆشنبیر هەر لە ئەدۆنیسەوە بگرە تا کەسانی وەک جەبرا ئیبراهیم جەبرا کە کاتی خۆی بە هونەری گرافیکی کوردی زۆر سەرسام بوو، ئەدۆنیس زۆرجار لە نووسینی خۆیدا جەختی لەسەر گرنگی هونەری شێوەکاری کوردی کردووەتەوە، دیارە هەڵسوکەوتی لەگەڵ هونەرمەندە شێوەکارەکانی کوردی سوریا کردووە و بیروڕای زۆر ئیجابی لەسەر هونەری ئەوان هەیە، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەوەشدا کە هونەری ئێمە لە لایان جێی سەرنجە، بەڵام ئێمە بەپێی پێویست نەمانتوانیوە ئەمانە لەناو نامیلکەیەکی ڕەنگاوڕەنگدا بە چاپێکی جوان بخەینە بەردەستی بینەران و بە هونەر دۆستانی بناسێنین.

ئاری بابان: ئەوە یەکێک لە کێشەکانە کە تا ئێستا نەمانتوانیوە نە لە مۆزەخانەیەکدا، نە لە چەند نامیلکەیەکی ڕەنگاوڕەنگدا هونەری شێوەکاری خۆمان بەخەڵکی بناسێنین. زۆر کەس خەریکی هونەری شێوەکاری کوردی بووە و کاریگەری خۆی بەجێ هێشتووە، ئیتر ئەوە ئاکامی ژینگەکەی بێت، یان ئەو ڕەنگە میللییانەی لە کەلەپوورەکەیدا هەیە و جێی هێشتوون، تەنانەت لە هونەری میللیدا کە کڵاوێک دەچنن، ئەو کڵاوە بەکۆمەڵێک ڕەنگ و بە جۆرێک لە هارمۆنییەت ئەو ڕەنگانە تێکەڵی یەکتری دەکەن، یان بە (دژ) ئەو ڕەنگانە دادەنێن، ئەمانە هەمووی شتی جوانی پێ دروست دەکرێ و لە چوارچێوەی جلوبەرگێکدا، یان لە چوارچێوەی کڵاوێکدا هەیە، ئەی هونەرمەندێک کە بە هۆشمەندییەوە ئیش دەکات دەبێ چی دروست بکات؟ بێ گومان ئەوە کاریگەری لەسەر هونەری عیراقی دەبێت، هونەری عیراقیش کاریگەری لەسەر هونەری کوردی دەکات، ئەوە زۆر ڕوونە، بەڵام هونەری کوردی، ئەوەی من بزانم هونەرێکی پێشکەوتووە، هونەرێکە ئەزموونی جوانی تێدایە، لای خۆمان زۆر ئەزموونم دیوە، کە مۆزەخانەی گەورەم لەجیهاندا بینیوە وەک ستۆکهۆڵم، وارشۆ، ڕۆما هەستم کردووە لای ئێمەش کۆمەڵێک شتی جوان هەیە. ئەگەرچی ئەو ئەزموونانەشمان بە کاریگەریی هونەری ئەوروپییەوە بێت.

ڕامان: بەڵام ئایا هیچمان نەخستووەتە سەر هونەری ئەوانەوە؟

ئاری بابان: ئێمە بەردەوام هونەری ئەوروپی کارمان تێ دەکات. بێ گومان هونەری ئەوان هونەرێکی زاڵە، نامیلکەیان زۆرە، ڕەنگە ڕاستەوخۆ هونەری ئەوروپیمان نەبینیبێت، بەڵام چەند نامیلکەیەکمان بینیوە، چەندین هونەرمەندی گەورەیان هەیە لە ڕێگەی نامیلکەکانیانەوە دەیناسین کە تابلۆکانیان بە چاپێکی زۆر جوان چاپ کراوە و دێنە بەردەستمان و دێنە ماڵەکەمانەوە، یان لە ڕێگەی ئینتەرنێت و تەلەڤیزیۆنەوە دەیانبینین، بەڵام کاریگەریی بەجێ هێشتنی ئەمانە زۆر ئاساییە و وا لەمن

دەکەن دیسان ئەو ئەزموونەی خۆم جێبەجێ بکەم، ئاگاداربوونی ئەو ئەزموونانە بۆ هونەرمەند زۆر پێویستە، چونکە زۆرجار لای ئێمە بووە و زۆر هونەرمەند هەیە شتێکی کردووە و وتوویەتی من یەکەم کەسم کە ئەوە دەکەم، بەڵام دەبینی ئەو ئەزموونە لە جیهاندا چەندین جار دووبارە بووەتەوە و کۆنیش بووە و بەسەریش چووە، بەڵام هونەرمەندەکەی ئێمە تازە بەتازە دەڵێت من یەکەم کەسم کە ئەوە دەکەم، بۆیە ئاگاداربوون لەو ئەزموونانە پێویستە، بۆ ئەوەی بزانین پێ لە کوێدا دەنێین و بەکوێدا دەڕۆین.

رامان: بەپێی بەدواداچوونی خۆم بۆ هونەری شێوەکاری، لام وایە ئاژاوە و پاشەگەردانییەک لە کردنەوەی ئەو هەموو پیشانگایانەدا هەیە، ئیتر هی وا هەیە هێشتا بە باشی دەستی فلچەی نەگرتووە، ناوی لە خۆی ناوە هونەرمەند، پێت وایە ئەو ئاژاوەیە، یان ئەو فەوزا هونەرییەی هەیە لە پیشانگا کرانەوە و خۆ سەپاندن بەرەو کوێمان دەبات؟ ئایا ئەمە بە شتێکی باش دەبینی کاتێک هەندێک داوودەزگا ئەو ناوانە بەسەر چێژماندا دەسەپێنن؟

ئاری بابان: من زیاتر لەوەی ناوی بنێم ئاژاوە، ناوی دەنێم جیا نەکردنەوە، کە هێشتا شتەکان لە یەکتری جیا نەکراونەتەوە، قوتابییەکی پەیمانگە لەژێر کاریگەریی مامۆستاکەیدا، یان لەژێر کاریگەریی دەوروبەری خۆی دێت و پیشانگایەک دەکاتەوە، بەڕای من ئەمە هونەر پێشکەش ناکات، زیاتر دەیەوێ ئەزموونێک پێشکەش بکات، خستنەرووی ئەم ئەزموونانە بێ ئەوەی پێ بگات، لە کاتێکدا پەنجا تابلۆی کردووە هەر پەنجایەکە دەخاتە ڕوو، باشە ڤانکوخ بە هەزاران تابلۆی کردووە، ژمارەیەکی کەمیان بەناوبانگن، لای ئێمە ئەوەی کردوویەتی دەبێ بیخاتە ڕوو. باشە لەو پەنجایە دووانی بخەڕوو، واتە پوختەی ئەزموونەکەت بخەڕوو بەداخەوە ئەوە ناکەین. من تاوانم چییە ئەو هەموو فەوزایە لە ئەزموونی یەکێکدا ببینم؟ بۆ پوختەی ئەزموونەکەی نەبینم؟ بۆیە دەڵێم بەڕای من زۆرتر هۆیەکەی جیانەکردنەوەیە، هۆیەکەشی ئەوەیە کە ئێمە هیچ هۆڵێکی ستانداردمان نییە، هۆڵەکان هۆڵی موزەخانەیە، کێ بیەوێت دەیگرێت و شتی تێدا پیشان دەدات، لە جلوبەرگەوە تا دەگاتە تابلۆی هونەری.

رامان: ئەی پێت وانییە ڕەخنە لە ئەرکی خۆی دوورکەوتبێتەوە، یان بوون و ئامادەیی نییە، بۆیە ئەم پۆلێن کردنانە بەدی ناکەین و ئەم ئاژاوەیە هەیە و بەردەوام زیاتر دەبێ؟

ئاری بابان: نەبوونی ڕەخنە بەشێکە، بەڵام پێش ڕەخنە شتی تر هەیە، ڕەخنە لای من زۆر گرنگە، کە ئەویش ڕۆشنبیریی هونەرییە، ڕۆشنبیریی هونەریی چەندە بوونی هەیە؟ کابرایەک پیشانگا دەکاتەوە و خەڵکانێک دەچن سەیری دەکەن و قسەی لەسەر دەکەن، ئەوانە چەندێک لە هونەر تێگەیشتوون؟ کێشەکە ئەوەیە چەندێک باکگراوەندی هونەریان هەیە؟

رامان: چەندێک دەتوانێ ئەم شتانە لێک جیابکاتەوە، چەندێک لاسایی کردنەوە هەیە؟

ئاری بابان: ئەمە کێشەیەکی گەورەیە، ئایا ئێمە توانیومانە لە قوتابخانەکانماندا چاوێکی هونەری و گوێیەکی هونەری دروست بکەین؟

رامان: نەخێر نەمانتوانیوە، تەنانەت لە ئەکادیمیاو لە ئامۆژگای هونەرە جوانەکانیشدا نەمانتوانیوە ئەوە بکەین.

ئاری بابان: کەواتە کێشەکە لێرەوە دەست پێ دەکات.

رامان: لەسەر ئاستی گشتی خەڵکی ئێمە بەدواداچوون بۆ هونەر ناکات و ئەو کولتوورە نەبووە بە شتێکی باوی ناو خەڵک بۆ ئەوەی بەدواداچوونی بۆ بکەن و چێژی لێ وەربگرن و بە پێویستی بزانن، بۆیە باسی بژاردەیەک دەکەین، کە بەدواداچوون بۆ هونەر دەکەن و ڕەنگە ئەو خەمەیان هەبێت، تەماشای تابلۆ بکەن و لە بارەیەوە بنووسن، بەڵام هەست دەکەیت شتەکان ساکارانە بەڕێوە دەڕۆن و زۆر حەقی ئەو کارانە و هونەرمەندەکانیان نەداوە و پۆلێن نەکراون، بۆیە من ئەوەم بە بۆچوونێکی ڕەخنەیی دەستنیشان کرد.

ئاری بابان: بەڵێ تۆ لە بواری ڕەخنەدا دەستنیشانت کرد، بەڵام من مەسەلەی گەڕەلاوژەکە دەستنیشان دەکەم، کە لە بواری هونەردا ناوم لێ نا لێک جیا نەکردنەوە، چونکە ئەوە تەنیا بۆ ڕەخنە ناگەڕێتەوە، بەڵکو بۆ ئەو باکگراوەندە ڕۆشنبیرییەی خەڵک دەگەڕێتەوە، کە بەگشتی لەلایان نییە. کێشەکە لەوەدایە ئەو کەسە کە خۆی پیشانگایەک بۆ ئەو تابلۆیانە دەکاتەوە، کاتێ خەڵکەکە ئەو زانیارییەیان نییە، کەسەکەش کە بەناوی

هونەرمەندەوە دەیکاتەوە، ئەو خۆی چەندە زانیاری هەیە؟ کێشەکە لەوەدایە، ئایا خودی هونەرمەندەکە وەک هونەرمەند، خۆی دەخاتە ڕوو، تا بژاردە بچێت سەیری کارەکانی بکەن؟ ئایا بژاردەکە کە کارەکان دەبینێت بیروڕای چییە؟ ئەگەر هونەرمەندێک پیشانگا بکاتەوە، بژاردە دەتوانێت قسەی لەسەر بکات؟ تەنیا کەسێک کە هێشتا ئەزموونێکی نیوەچڵ و پێنەگەیشتووی هەیە پیشانگا بکاتەوە کە ئیشەکانی چاو ئەزیەت دەدات و خەڵکەکە ئەویان بەهونەرمەندێکی گەورەزانی. کارەساتەکە لێرەوە دەست پێ دەکات.

ڕامان: پێم وایە ئەو جۆرە هونەرمەندانە لە شوێنی خۆیان دەپووکێنەوە.

ئاری بابان: دەبێت بپووکێنەوە، کۆمەڵێک خەڵکی وا هەبوون، بەڵام دوای یەکەم ئەزموون نەماون، چونکە هیچیان پێ نەبووە دواتر بیڵێین، بۆیە ئاساییە هەندێک لەو ئەزموونانە بەردەوام بن، لە نەبوونی بزاڤێکی ڕەخنەییشدا ئەو ئەزموونانە زیاتر و زیاتر دەڕۆن.

ڕامان: هەست نەکردن بە بەرپرسیاریەتی پتر پەرەدەستێنێت.

ئاری بابان: بەڵێ، بەڵام لە بوونی ڕەخنە، ئەو ئەزموونانە دەوەستنەوە، بەڵام ئایا ڕەخنەگری شێوەکاریمان هەیە، یان نییە پرسیارەکە لێرەوە دەست پێ دەکات.

ڕامان: لای عەرەبەکان زۆربەی ئەوانەی خۆیان هونەرمەندی شێوەکارن وەک شاکر حەسەن ئال سەعید، شەوکەت ڕوبەیعی، مەی مووزەفەر، کە ناوی دەرکەوتوون لە بواری نووسینی ڕەخنەی شێوەکاریدا، سەرەڕای ئەوەی خۆشیان هونەرمەند بوون، هەر خۆشیان هاتن و وەک ڕەخنەگر کاریان کرد و دەرکەوتن. بۆچی هونەرمەندانی کورد ئەوانەی ڕۆشنبیری و پاشخانێکی ڕۆشنبیریی گشتی و هونەریشیان هەیە لە بواری هونەرەکەی خۆیاندا دەست ناکەن بە نووسین؟ بۆ ئەوەی هۆشمەندییەکی هونەریی لەناو خەڵکیدا بڵاوبکەنەوە؟

ئاری بابان: شاکر حەسەن ئال سەعیدی لێ دەربکەیت، کە خاوەنی قوتابخانەی (یەک مەودا)یە و بابەتی پیت و سۆفیگەری هێنا و بۆ ڕێبازەکەی خۆی و مێژووی شێوەکاریشی تۆمار کرد و نووسییەوە، ئەوانی دیکە من جیاواز دەیانبینم و هەست دەکەم ئەوەی لە بواری ڕەخنەدا قووڵ بووەتەوە، نەیتوانیوە لە بوارە شێوەکارییەکەشدا دەنگێکی زۆرباشی هەبێت.

ڕامان: هەر هیچ نەبێ هونەرمەندانی شێوەکاریی لای خۆمان باری سەرنج و تێبینی خۆیان بنووسن و وەک ئەوان سەرەتایەک دامەزرێنن.

ئاری بابان: ڕافع ئەلناسری هەرگیز وەک ڕەخنەگرێکی باش نەناسراوە، بەڵکو زیاتر وەک هونەرمەندێکی باش ناسراوە.

ڕامان: لێرەدا مەبەستمان ئەوە نییە بە قووڵی بچینە سەر هەڵسەنگاندنی یەک بە یەکی ئەو کەسانە، مەبەستمان زۆرتر ئەوەیە بڵێین لەبەر ئەوەی ئێستاکە بۆشاییەکی گەورە لە بواری نووسینی ڕەخنەدا هەیە، کەچی لەلای هونەرمەندانی ئێمە نووسینی باری سەرنجیش دەستی پێ نەکردووە، یان ئەگەر دەستی پێکردبێت، ئەوە زۆر بەسەرپێیی کراوە، دەکرێت هەندێک جار هونەرمەندێکی شێوەکار کە دەچێتە پیشانگای برادەرێکی خۆی و دەبینێ شتێکی نوێی تێدایە و سەرنجی ڕادەکێشێت، ئەو باری سەرنجانەی خۆی بنووسێت.

ئاری بابان: ڕاستە دەتوانێ ئەو باری سەرنجانەی خۆی بنووسێت.

ڕامان: هەر ئەو جۆرە نووسینانەن دواتر ڕوو لە زیاد بوون دەکەن و دەبنە بناغە و شتی گرنگ.

ئاری بابان: لێرەدا ڕەخنەیەکی ئینتیباعیمان بۆ دروست دەبێت، بەڵام ئەوەش هەموو ڕەخنە نییە، چونکە ڕەخنە جۆری زۆرە، ڕەخنەی مێژوویی و ڕەخنەی ئینتیباعی هەیە، کەواتە ڕێبازی زۆر هەن، ئەگەر لەسەر یەک ڕێباز بگیرسێمەوە کە ئەویش ئینتیباعیەتە، بەڕای من کەموکورییەکی گەورەمان دەبێت، کاتێک تەرکیز دەکەینە سەر باری سەرنجی خۆمان کە کارێکی جوان دەبینین، ئەمەش زیاتر هونەرمەندان دەیکەن، بەڕای من ئێستە ڕەخنەی شێوەکاریمان نییە، بەڵام شەقڵی ڕەخنە لەلای هونەرمەندی باش دروست بووە و کۆمەڵێک هەوڵی جوان هەن، وەک ئەو هەوڵانەی لای وەهبی ڕەسووڵ و جەزا بەکر و کۆمەڵێک هونەرمەندی دی هەیە و دروست بووە، لای خەڵکانێکی دیکەش کە لەو بوارەدا دەنووسن و شێوەکاریش نین وەک تاریق کاریزی، ئەوەش ناچێتە بواری ڕەخنەیەکی زانستییەوە، بەڵام ئەوەی لێرەدا مەبەستمانە ڕەخنەیەکی ئەکادیمی و زانستییە،

ئەوەی ئێمە مەبەستمانە ڕەخنەیە لەسەر هونەرێکی تایبەتی، قۆناغێکی تایبەتی، ڕێبازێکی تایبەتی.

ڕامان: بەڵام ئەو ڕەخنانەش لەناو میللەتانی دەرودراوسێمان و لای خەڵکانی تریش هەر بەو شێوەیە دەستیان پێ کردووە، پاشان وردە وردە ڕێڕەوی زانستیانەی خۆیان وەرگرتووە. شتێکی دیکە هەیە و دەکرێت ئێمە بۆ جوولاندنی ڕەخنە و دروست بوونی هۆشیاریی هونەریی لەناو خەڵک، یان بە کولتوور بوونی هونەر، هەر جارە و هونەرمەندێکی خاوەن ئەزموون و مێژوو، خاوەن ستایلی تایبەت لە یەکێک لەو ئامۆژگا و ئەکادیمییانە بانگ بکرێن، یان چەند جارێک بانگهێشتیان بکەن بۆ ئەوەی لەوێ ئەزموونی خۆیان بۆ ئەو قوتابیانە باس بکەن، تا سوودیان لێ ببینن.

ئاری بابان: لەو قسەیەتدا لەگەڵتم و زۆرجاریش باسم کردووە، بۆچی هونەرمەندێکی وەک ئیسماعیل خەیات، لەناو پەیمانگەدا ئیشەکانی پیشان نادەن؟ ئایا ناکرێت ئیشی کۆمەڵێک هونەرمەند بۆ ئەوەی بزانن ئەو ئەزموونانە لە کوردستاندا هەن، بۆچی ئەو هونەرمەندانە ناهێنن بە سلاید باسی ئەزموونی خۆیان بۆ ئەو قوتابیانە بکەن، نەک تەنیا مامۆستاکە وەک وانەیەکی ئەکادیمی پێیان بڵێتەوە؟ بەڕای من پێویستە ئەمە ببێتە کولتوورێک بۆ دروست کردنی پاشخانێکی ڕۆشنبیریی لەلای قوتابییەکان. زۆر هونەرمەند هەیە، یان ئەوانەی مردوون قوتابییەکان هەر نایانناسن.

ڕامان: دەبوایە پێش ئەوەی ئازاد شوقی کۆچی دوایی بکات چەند جارێک بۆ ئەو شوێنانە بانگ بکرایە.

ئاری بابان: ئەو قوتابیانە چەند جار ئیشی ئازاد شەوقی، یان عەزیز سەلیمیان بینیوە؟

ڕامان: هونەرمەند خالید سەعید لە چاپخانەی شەعب کەوتبوو، کەس ئاوڕی لێ نەدەدایەوە، لەکاتێکدا ئەوکاتە پەیمانگەی هونەر جوانەکانی سلێمانیش هەبوو.

ئاری بابان: چەند جار خالید سەعید بانگ کرا بۆ ئەو شوێنانە بۆ ئەوەی موحازەرەیەکی بچووک بڵێتەوە؟ بێ گومان نەکراوە.

ڕامان: لەکاتێکدا ئەو لە دیکۆرکێشیش پسپۆڕ بوو و دەیانتوانی لەبواری شانۆشدا سوودی لێ ببینن.

ئاری بابان: ئەم کارە هێشتا بۆ هیچ هونەرمەندێک نەکراوە؟

ڕامان: جگە لەو کارانەی خۆت کردووتن و ئێمە پێیان ئاشناین، لەبواری دیزاین کردنی بەرگی کتێب و هێڵکای و مۆتیف، هیچ حەزت کردووە کار بکەیت، یان لێیان نزیک ببیتەوە؟

ئاری بابان: لەو بوارانەدا نەخێر.. وەک وتم لە بواری پۆستەر زۆر دوورم، بەڵام زۆرجار تابلۆکانم وەک تابلۆ بۆ بەرگی کتێب هەڵبژێردراون. یەکێک لەو تابلۆیانەم کە دوایی لە کتێبێکدا بینیمەوە، تابلۆیەکم بوو بەناوی (پرۆسترۆیکا)وە، کاتی خۆی ئەو تابلۆیەم بەکابرایەکی ئەمریکی فرۆشت و ڕۆیشت، بەڵام دوایی لە سوێد بینیم بۆ بەرگی کتێبێک سوودی لێ وەرگیرابوو. ئەوەشم بە ڕێکەوت بینی، بەڵام من بۆ بەرگی کتێب کارم کردبێت تەنیا شتی خۆم هەڵبژاردووە، یان ئەگەر یەکێک ڕایسپاردبم تابلۆی خۆم هەڵبژاردووە. ئەویش لەبەر ئەوەی لە بابەتەکەیەوە نزیک بووە.

ڕامان: ئێستە تۆ دوای ئەو هەموو ساڵەی ئیشت کردووە و لە شەستەکانەوە تا ئەمڕۆ تەمەنێکی درێژە کار دەکەیت، ئەگەر ئاوڕێک لە ڕابردووی هونەری و بەخششەکانی خۆت بدەیتەوە، دەبینی کۆمەڵێک پیشانگات کردووەتەوە، لە کۆمەڵێک پیشانگای هاوبەشدا بەشداریت کردووە، ئایا تۆ لەوەی ئەمڕۆکە پێی گەیشوویت ئاسوودەیت؟

ئاری بابان: سەرەڕای ئەو مێژووە دوورودرێژە، کە دەکاتە چل ساڵ و من لە شەستەکانەوە لە هونەردا کار دەکەم و حەفتا و دوو یەکەم پیشانگام کردووەتەوە، سەرەڕای ئەوەی کۆمەڵێک ئەزموونم کردووە و لەگەڵ خۆم دانیشتووم و زۆر کاری خۆم پیشان نەداوە و زیاتر هەندێک شتی هەڵبژاردەم پیشان داوە، هێشتا هەست دەکەم ئەو تابلۆیەی دەمەوێت بیکەم نەمکردووە، جارێ زۆر تابلۆ ماون دەمەوێت بیانکەم و نەمکردوون.

ڕامان: لە هەموو دنیادا، بەتایبەتی لە وڵاتانی دەورووپشتماندا، تەنانەت لە بەغدا گرووپی هونەریی هەبووە، کە کۆمەڵێک هونەرمەند بیروبۆچوونی لێک نزیکیان هەبووە، ئەم هونەرمەندانە پێکەوە کاریان کردووە، تۆ هەستت کردووە لە کوردستان بەگشتی و لە کەرکووک بەتایبەتی هاوڕێت هەبێت کە لە نەفەسی ئیش کردنی تۆ و لە بۆچوونی تۆوە نزیک بێت، تا ئێوەش گرووپێک دروست بکەن و پێکەوە کاربکەن؟

ئاری بابان: بێ گومان وەک گرووپ کارمان نەکردووە، بەڵام زۆرجــار هەندێکمــان کــۆبووینەتەوە و نەفــەسی کارکردنمان لێک نزیک بووە و پێکەوە ختووتمانەتە ڕوو و چەند پیشــانگایەکمــان بەهاوبەشیی کــردووەتەوە، بە تایبەتی لەگەڵ هونەرمەند سوعاد سەتار، ئەم هونەرمەندە شێوەکارە ئەزمــوونی خۆی لەبواری ئیش کــردندا هەبوو، زۆر لە یەکــەوە جــیــاواز بووین، بەڵام هەســتــم دەکــرد نەفــەســمــان لە یەکــەوە نزیکە، هەســتم دەکــرد کــە ئەو تابلۆیەک بەو قــومــاشــە دڕاوانە دەکــات، من ئارەزووم هەبوو لەسەر قوماشە دڕاوەکانی ئەو ئیش بکەم، یان ئەو ئارەزووی هەبوو لەسەر تابلۆکانی من، بیاندڕێنێت، ئەو هەستە لە تابلۆیەکدا کە بۆ هەڵەبجە بوو هەردووکمان کارمان لەسەر کرد، ئەو تابلۆیەکی دڕاند و دووربیەوە و کاری لەسەر کرد، بڕیار بوو منیش ئیشی ڕەنگی لەسەر دانێم، بەڵام دوایی هەســتــم کــرد ئەو تەنیــا بەخــۆی دەتوانێت لەسەر دڕاوەکە ئیش بکات، هەرچەندە حەزیشم دەکرد، ئەوەبوو خۆی ئیشی لەسەر کرد و تابلۆکەی خۆشم خۆم ئیشم لەسەر کرد، دوو تابلۆ دەرچوون، لە هەمان ڕۆژ و لە هەمان پیشانگا پیشانمان دان. کۆمەڵێک خەڵک هەبوون هەســتم کــردووە نەفــەسی لێــمــەوە نزیکە، بەڵام هەرگیز وەک گرووپ کارم لەگەڵیاندا نەکردووە، بەردەوام یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی هونەری شێوەکاری ئەوەیە کــە لە تەنیــایی و لەمــەرســەمــدا خــۆت بەخــۆت تاقی دەکەیتەوە.

ڕامان: چەند لەم گــفــتــوگــۆیەی ئێــمــە ڕازی بوویت، هەستت کرد قسەکانی دڵی خۆت کردووە؟

ئاری بابان: بێ گـــومـــان بۆ ڕازی بوون، زۆر لەو گــفــتــوگــۆیە ڕازی بووم، بەڵام بەردەوام هەست دەکەم کەم قسەم لە بارەی هونەرەکەمەوە کردووە، چونکە جــیــهــانی من زیاتر جیــهــانی ڕەنگ بــووە. بەردەوام هەست دەکــەم زۆر نهێنی لە ژیانمدا هەن و پێویستیان بە یەکێک هەیە بیــانخــاتە چوارچێــوەی قــســە کــردنەوە و زانیــاریم لە بارەیانەوە لێ وەربگرێت. هەروەک وتم کــاتی خــۆی کــە ئەو ئاسمانەم دەکرد، نەمدەزانی بۆ ئەو ئاسمانە دەکەم، بەڵام لە چوارچێــوەی وتووێژەوە ئەو نهــێــنیــیــەم بۆ دەرکــــەوت، لەبەر ئــەوەی زۆر لایەنی ژیانم بــە ڕەنــگ دەربڕیوە و لەو جیهانەدا ئیشم کردووە و حەزم لە شتێک بووە، بۆم نەکراوەتە تابلۆیەک و بەدیم نەهێناوە، بەتابلۆ بەدی نەهاتووە.

ڕامــان: ویســتــووتە بە شــتــێکی تر ئەو نهــێنیــانە دەربڕیت، بەڵام دواجار بینیوتە تۆ بۆ هونەری شێوەکاری خولقاویت.

ئاری بابان: ڕاســتــە من زیاتر بۆ هونەری شــێــوەکــاری خولقاوم.

ڕامان: بۆیە بەو هونەرە بەستراویتەتەوە و دەرتبڕیوە؟

ئاری بابان: بەردەوام بەوە دەرم بڕیوە و لەو پێناوەشدا وازم لە شانۆ هێناوە.

ڕامان: تۆ یەکێکی لە خوێنەرە باشەکان، بە تایبەتی خــوێنەرێکی باشی گــۆڤــاری ڕامــانیت، ڕامــان وەک گۆڤارێک چۆن دەبینی؟

ئاری بابان: ڕامــان یەکــێکە لەو گــۆڤــارە جــادانەی بایەخی زۆر جددی بە بواری ڕەخنە و هزر و لێکۆڵینەوە و چیــرۆک و شیــعــر دەدات، کــەواتە بایەخــێکی زۆر بەدەق دەدات کە تێیدا بڵاو دەکرێتەوە. من بە یەکێک لە گۆڤارە جــادەکــان دەیبیــنــم و گــۆڤــارێکی زۆر ڕەســەنە و بە ڕەســانەیەتی خــۆی مــاوەتەوە و ئەوەش شــتــێکی زۆر گــرنگە. دەبینی گــۆڤــارێک دەست پێ دەکــات، بەڵام بە شــێــوەیەکی دیکە تەواو دەبێت، کــەچی ڕامــان ئەو هاوسەنگیــیــەی خــۆی ڕاگــرتووە و لە ژمــارە یەکــەوە تا دوامین ژمارەی ئاستی خۆی پاراستووە، ئەمەش نهێنی سەرکەوتنیەتی. نهێنی سەرکەوتنی ڕامان لە ڕاگرتنی ئەو هاوسەنگییەدایە بەو شێوەیە، بە ڕاستی ئەمە کارێکی زۆر زەحمەتە، چونکە گۆڤاری تر بابەتی جیاواز و بابەتی لاوازی بۆ دێت هەموویان بڵاو دەکــاتەوە. سەیر دەکەیت ڕامان هاوسەنگییەکەی خۆی و نهێنی سەرکەوتنەکەی ڕاگرتووە، بۆ ئەوەی لەسەر ئەو شەقڵــەی خــۆی و بەو ڕەسەنایەتییەی خۆیەوە بمێنێتەوە.